

NÉMETH ISTVÁN:

Parasztkirályság

— Elbeszélés —

Megfullad az ember és felforr az agyveleje ettől a nagy portól és ettől a pörkölő nyárvégi hőségtől. Az akácok némán és mozdulatlanul állnak, mintha ájulatra merevültek volna. Csönd van, a hangokat le-tompítja ez az olvadt forró levegő. Nem a nyugalom, hanem a tehetet-lenség ömlik szét a falu széles utcáin.

Május óta egy csöpp eső se!

Az éjjelek forrók és harmattalanok. A föld tüzel és szikrázik, örült szomjúságában. A búza nem fizetett. A kukorica nem tudott megkötni, sok helyen képtelen volt az üstökét kihányni. Levelei összepöndörödvé, megfonnyadva kókadoznak lefelé. A kender semilyen, a cukorrépa se-milyen, minden semilyen: semmi se lesz! Ha szél kerekedik, mintha ke-mence torkából fújna, olyan forró. Az ember szemét égeti ki.

A kutak fényes, hűvös szemei bevakultak. A Bara mint egy ott-hagyott kígyó bőre. Felrepedezett medrének mély hasidékai az egekig kiáltanak.

De eső már május óta egy csöpp se!

— Mán kettőhatvan napjáé bajosan lesz meg, hallod — veti oda Bakos Péter druszájának, ahogy lépkednek hazafelé a munkából egy ká-bult naplementben, a felforrósodott porban suhogtatva nagy bocsko-raikat. — Mer ha még be nem üt ez a szárazság... De bár hattam volna a fenébe az egiszet mikó hit a Gyura.

— Maj lesz valahogy.

— Lesz há. Nyilván sehogy... Há, neked nem mondom. Ketten vattok a gyerekke, ajis lendit valamit, tejis, oszt így hát lesz. Otthon csak az asszony. De hollesz nekem? Aki ötödmagamma vagyok, oszt nekem kő beteremteni mindent? Há.

— Télleg egy kicsit cifra.

— Cifra ám. Nem is kicsit. Mer ha lementtem volna arra a kubikra, akkó ott nem százat, hanem ötöt is meg hatot is megkeresett volna az ember. Abbú valahogy ki is tudott volna gyünni. De így? Ládd ott van az a malac is. Kintelen vagyok elanni, mer itt a kukoricának lőttek az idén. Azt meg, hogy úgy vegyen neki az ember, megette a fene. Többe kerül a káposzta, mind a hús.

Sietve igyekeztek hazafelé. Bocskoraik mélyre süppedtek és su-hogva hányták fel maguk után a port. A nadrág fölött csak ing volt rajtuk, tönkrement, szétrugdosott csíkos dunnahuzatdarabokból agyon-foltozott ing. Kiskabátjuk a kenyérhordó zsákba gyömszölve lógott a vállukon. Avas, izzadságtól kivirágzott kalapjuk alatt gyöngyözött a ve-rejték. Előttük egy fél düllönyire buggyos, lenge vászonnadrágba öltö-

zött lányok mentek, hangosan dalolva. Mögöttük egy nagyobb csapat ember buzgó sietésben, szintén szövetkezetiek. De ők leginkább kettesben mennek ki is, hazafelé is, egyfelé laknak a faluban, szomszédok. Néha kocsi futott el mellettük s úgy felverte a port, hogy nem lehetett benne látni. Kilómétert is gyalogoltak, hogy egy szót se szóltak egymáshoz.

A nap már szinte zuhant lefelé, lobogó lángcsóvái csapkodták a falu fának üstökét, de a hőség nem hagy alább, csak valamivel tompább, fullasztóbb; az élet ájult lihegése lüktet a levegőben. Néhol egy-egy magánparaszt poros, fonnyadt fatty-nyalábot vet a kocsiderékba, hogy elinduljon hazafelé. Mára befejeződött a nehéz munka.

A tarlókon a lyukak szájába kiültek a mezők örök muzsikusai s ez a halk, de álhatatos ciripelés úgy tűnik, mint a föld és az egész kinti világ ütemes, nyugodt szép lélekezése. Ettől a zsibbasztó muzsikától szebb és szelídebb alatódalt aligha ismer a föld fia.

Hazaértek.

— Menünk hónap is? — kérdezte a kiskapu előtt a szótlanabb Bacsa Péter druszájától.

— Hát hagy szaporoggyanak a napok.

— Akkó maj beszólok.

— Jó.

Bakos Péter belépett a kiskapun. A konyha ajtóból egyszerre három maszatos buksi fej kukkantott ki, majd úgy festett az egész, mintha fecskéfészek kis gyámolatlanjai dugták volna ki fejüket a hazaérkező apának. A három kis lurkó mezítelen fenékkal ülte a meztelen konyhaküszöböt, s egy tálból kanalaztak valamit, állukra és kis pöndölyükre folytatva a híg ételt.

— De esztek — szólt oda az apjuk s alig tudott tőlük belépni a konyhába.

— Anyátok?

— Odabe van — mondták mindnyájan.

— Itt vagyok — lépett ki a szobából az asszony, egy egyszerű festőruhába öltözött, vékony, harmincévkörűli halványképű asszony.

— Há... főzté valamit,

— Főztem egy kis levest.

— Örökké csak az a leves.

— Mondd mit tuggyak?

— Hát egy kis paprikáskrumplit nem lehetne eccé-másszó? Mindig az a leves. Az csak átszalad az emberen oszt éhes tüle mingyá.

— Jaj, nagy úr máma a krumpli! Nemtom a vadráton lesz-e két zsákka? Nincs alatta. Vagy ahun van is, olyan mint a klikker.

Csendesen beszélgettek. Az asszony kihozta a kémény alól, a tűzhelyről a leveses fazekat, az asztalra tette, mellé egy kanalat és egy darab kenyeret.

Az ember a konyhaajtó sarkára akasztotta fel a kalapját, asztalhoz ült, kétfelé törte a szelet kenyeret, egyik darabba nagyot beleharapott, félrefordította a fazekat és lassan szűrölte a levest.

— Jólaktatok? — nyúlt le az asszony a tálért.

— Jó, csak a Jóska olyan gyorsan lafattyol, mint a Bundás.

— Majd a percire csapok a Jóskának csak elegye elületek...

Kék még?

— Leves nem.

— Hát mi?

— Hurka.

— Jaj te öttünkötött, hunnan jutott eszedbe? Az csak télen van. Aló kifelé, mennyetek jáccani még egy kicsikét, mer aztán fekvés lesz. Nagy vihározva szaladtak ki.

— Ménem acc még nekik valamit?

— Mit annék? . . . Mondtam má neked is, hogy kék venni paradicsomot főzni télire, paprikát meg uborkát savanyítani. Ott ának az üvegek üresen. A Julisnak meg má tele van a stelázi, majle szakad.

— Kukorica van má elég a malacnak?

— Te tod.

— No látod. Julis vehet, ott ketten dógoznak, itt meg magam oszt hányan vagyunk.

— Mé nem menté te is a kertészetbe dógozni oszt ezt-amazt néha úgy is hozhatná?

— Hogy hogy úgy is?

— Hát úgy: Elnézem a Piros urát, olyan biciglive tol néha haza, hogy no. Annak lehet?

— Annak se lehet, csak éhetetlen. Tuggyák má, neféjj tuggyák má kik lopják a zadrugát. Maj rájuk kallantyúzzák azokra a zajtót, ne féj.

Elhallgattak. Az ember félretolta maga elől az üres fazekat, rákönyökölt egyik kezével az asztalra s tenyerével dörzsölte borostás állát, nyomkodta és simogatta fehér homlokát. Az aszony levette az asztalról az edényt. A konyha közepén csöndesen elmosogatta a csetrest. Aztán az ajtófélfának támaszkodott, nézett ki az üres udvarba egy fekete sült kenyérhajat rágcsgálva, amit a kicsik letettek, mert nagyon keserű. Sokáig szótlankodtak.

— Ja — szólalt meg végre az asszony — vótak a házbéré.

— Oszt?

— Hát oszt nagyon fölátott a Kati néni, aszongya vagy fizetitek rendszeren, vagy ő főmond. Aszongya más többet is anna, tik meg ezt a keveset is olyan kína fizetitek.

— Oszt te mit montá?

— Semmit. Mondom maj fizessük. Mondom elsejin tán hoz a Péter pizt oszt maj kifizessük.

Péter fölállt és elnézett valahová a kémény alá.

— Megette a fene az egíszet — mondta kesrű lemondással az ember.

— Nézd, valamit kék csináni, nem?

— Kék hát. Ószre nyilván én is itthagynom a szövetkezetet, oszt valahun szétnézek. Így má megtempul az ember.

Azzal belépett a szobába, ahol a szögletekből és a szekrény mögül lopakodott halk, puha, óvatos léptekkel az esti komály. Lerúgta kemény, poros nagy bocskorait és ledólt az ágyra. Egy darabig mereven nézte a gerendákat, aztán lassan lehunyta szemét. Úgy, nadrágostól aludt el.

Szépen bealkonyodott. Mintha hamuba mártották volna az egész falut. A csillagok egymásután kigyúltak és hirtelen úgy elszaporodtak az égen, mintha egy óriási magvető egy kézlendítéssel hintette volna el nagy kötényéből. Úgy reszkettek ezek a csillagok ott fönn az éj sötétjében, és úgy lövelték ki magukból a fényt, mint a könnyecseppek a szem-pilla hegyén. Mint az égő, forró, gyöngytiszta könnyecseppek Péter felesége szemében.

Mária hosszan elgondolkozva, egymagában sírdogált itt a konyha-ajtó félfájának támaszkodva. Mintha álomból ébredne, tért hirtelen magához, letörölte szája sarkából az odagyülemlett sós könnyeket, és elindult a kiskapu felé. Megállt a ház előtt és hallgatózott. A túloldalon, a

nagy eperfa környékén halk seppogést, majd élénk gyermekkacagást hallott.

— Józsi! Gyöttök má be!

— Megyünk!

Bent előkereste a gyufát és meggyújtotta a bokszoskatulyából szerkesztett zsírmécesest. A gyér világnál és az illegő-billegő lángnál nagy és furcsa árnyékok dőlöngtek a falon, melyek ijesztőbbé varázsozták ezt a nyomorult, régimódi szabadkonyhát. A millió légy felzúgott a mennyezeten, mint kaptárban a méhek, ha háborgatják őket.

(Ha a mécsvilág helyett kétszázas égő ragyogna a mennyezeten, az se volna kár. De éppen tegnap panaszkodott a szomszédasszony, hogy ő is a negyvenes helyett tizenötöst csavart be, hogy ne fogyjon annyi áram. Meg a Molnárné is mondta valamelyik nap, hogy a nyolcas lámpába ötös belet húzott, mert alig önt bele petlórjomot, már nincs is benne, az pedig nagyon drága, a petlórjom. Olyan drága, hogy Mária meg se veheti, inkább égeti ezt a kormos szalonna tetejét, amit különben úgy is a macska enne meg.)

A gyerekeknek nagy élvezet ám eljátszozni a méceses lángjával. Szalmaszálat tartanak oda, kiparaszítják, és tüzes köröket rajzolnak a levegőbe.

— Vetitek e mingyá! — szól rájuk élesen az anyjuk. — Az ágyba pisátok, csak tüzeskedjetek.

Akkor hát csak nézik a lángot, nagy gyönyörűség az is, hogy hogy táncol és bókol ez a tüzes nyelvecske, és milyen szépen serceg a fekete zsír.

Addig az anya vizet önt a lavórba, tűzhelyre teszi, szárízikkal alágyújt s melegíti. A sporhetajtó keskeny nyílásán kivetődik a fény s az ellenkező falon a kemence szája fölött olyan vidám táncot jár, hogy azt bámulva az asszony szíve is megnyugszik. Amikor a víz kész, akkor először a legkisebről húzza le az inget, a lavórba állítja és lemossa maszatos testét. És így sorjában a többit is. Amelyik kötözködne, annak a meztelenjére csap... És aztán újból visszakerül rájuk az ing, ugyanaz persze, nem pedig egy illatos fehér tiszta ing, istentől való vétek volna az. (Esetleg szombaton váltanak inget, addig is míg kimossa és megszáritja az anyjuk, benn várakoznak, szegények, pucéran. Mert a ruháért megint pénz kellene, de sokkal-sokkal több, mint a petlórjomért.) No és aztán szépen sorban lefekteti őket az anya a puszta ágyba, takaró most nem is kell, úgy is lerugdosnák, forrók az éjszakák. Az asszony mit is csináljon most még? Hát ha esetleg a férje lajbijára kell egy folt: ráveti; a fehér vászonszalvétába becsavarja urának a holnapki kosztot: kis kenyeret, szalonnát, hagymát és egy csipetnyi sót, aztán pedig ráhajtja a konyhaajtóra a kallantyút, elfújja a pislancsot és nyugovóra tér az ember mellé, aki úgy hortyog, hogy alig lehet mellette aludni.

Egyszer aztán mégis megeredt az eső.

Nyugat felől csúnya fekete felhők közeledtek, veszett vágatásban, úgy kavargtak-gomolyogtak előre, kúsztak mindig feljebb, hogy egy pillanatra mindenütt megállt a munka s nézték az emberek. A szél, a vihar előhrinöke sietett tudatni az emberekkel, hogy húzódjonak fődél alá. Bólogattak a fák, a por felkavarodott, mintha minden felébredt volna szundikáló mozdulatlanságából. Suhogott, zúgott minden és a levegő egyszerre lehült.

A szövetkezetiek éppen a kendert vágják. A kender vékony volt és kicsike, kis kézikaszával vágják, rendre, mint a búzát. A rengeteg levágott, bekötetlen kendert felkapta a szél és össze-vissza kúszálta.

— Nem lesz itt más, csak a nagyfene szél — mondták néhányan.

— Nem a. Nézzetek csak oda, a falu fölött füstöl má mind a veszett fene.

— Por.

— Nem por az, hanem eső.

— Tán jó lenne behúzózni.

— Emberek, gyerünk befelé, mer ez rögtön ideér!

Nagy lármával vállukra emelték kaszájukat és elindultak a közeli tanya felé.

— Senki se hagyott kint semmit? — ordított egy hang, mert a szélben, zörgésben, csattogásban nem igen lehetett már hallani semmit.

Mindenki végignézett magán, de minden megvolt.

— Akkó mehetünk — ordította ugyanaz a hang, habár az eleje már jól elkocogott.

Örült irammal kavarogtak előre az óriási felhőgombolyagok. Mint egy megvadult csorda: megállíthatatlanul. Csattogott és dörgött, mint a végitélet. Az emberek lefelé forgatták kaszájuk hegyét, nehogy a vilám belecsapjon. Buzgó kocogásukban még a szél is segítette őket befelé. Az eső már a sarkukban porzott.

A pásztorok ijedt futkározással kergették be az állatokat. A koszik sebes vágatásba kezdtek a közeli tanyák felé. Loholt minden élő földel alá, mert a vihar magasra tartott ujjal fenyegetett. Percek alatt elnéptelenedett a határ.

Zuhogott az eső. Mintha csak dézsából öntenék. A tanyaudvaron összeszaladt a víz. A kacsák vidáman brutykáltak benne.

— Hát ha egy hónappa előbb szánnya rá magát — mondja egyik ember, de a mondatot nem fejezi be.

— Akkó még no — toldja meg a másik.

— No így is azé...

— Há a répára, kertészetre... szomjas a föld..

Állnak a fészker szájában a kendervágók, s nézik az esőt. Van ezen mit nézni s elévelődni rajta, hogy mért nem esett idejében, akkor amikor kellett. De mostmár ha esik, csak essen, hisz a föld lelke is kiszáradt már. Hát csak essen.

— Olyan ez a zidő is, mint a Barna Gáspár, az is akkó lépett be a szövetkezetbe, mikó már otthon mindene elfogyott, mondja egy kövér kis sutabajszerű ember.

Ezen van aki hangosan nevet, van aki hallgat. Akik nevetnek, azok tudják mit nevetnek: odagyűtt a Barna Gáspár, ahun szintén semmi sincs. De akik hallgatnak, azok is tudják mért hallgatnak: mert ez a sutabajszerű mindennel tele van, mégis ócsárolja a szövetkezetet, hogy ez ilyen meg olyan, itt az ember csak lerongyolódik. Ezzel aztán két pártra is szakadnak a kaszások: a hallgatók pártján van Bakos Péter is szomszéd druszájával, a brigadéros, egy vörösbajszerű nagy mélabús ábrázatú ember és egy gyerkőc. A sutabajszerű pártján is olyan formán.

— Ked is nyilván azé gyűtt ide, nem? — kockáztatta meg a brigadéros a sutabajszerűre nézve.

— Nem, én öntudatbú. — Ezen megint nevettek a nevetős kedvűek.

— Mindig az vartyog, akinek jó áll a fejeajja.

— Az vartyoghat is.

— No-lássák!

— A régi világba is úgy vót: a gazda mindig azt hajtogatta: így nem lehet megélni, úgy nem lehet megélni, az a szegíny meg aki nála dógozott, az hallgatott, mer hát akkó mit szójjon ő.

Ezt is a brigadéros mondta, de egyenesen a sutabajszúnak, aki most hirtelen nem tudott mit szólni, csak mégjobban elvörösödött pedig amúgy is igen vörös pofacímere volt.

— Ke még nem igen tuggya, Pista bácsi, hogy mi az a szegínység — segített a brigadérosnak a méla nagy ember.

— Bajosan — húzta oda Péter is csípősen.

Most nagy csattogással, dörmögéssel, borig ázva, maga mellett tolvá a biciglit — megjelent a fészter szájában Varnyú Jóska bácsi, a szövetkezet elnöke.

— No ke aztán!...

— Aggyisten!

— Aggy...

A biciglit a falhoz támasztotta, kalapjából kicsapta a vizet, a zsebkendőjébe megtörölte az arcát, közben kedélyesen mondta.

— Vótam itt a külső tanyán, látom én, hogy borul, de mondom abbul vagy lesz valami vagy se. Itt a Horvátokná látom má, hogy... de olyan hirtelen gyütt, hogy... mikó ideértem má le köllött szánom a biciglit... A kender hogy áll?

— Hát azt má előbb is megtehették vóna.

— Mé nem köttétek?

— Ki a fene gondóta vóna ezt?

— Igaz.

Hallgattak.

— Mi újság, Jóska bácsi?

— Mi? Vótam regge a Nyegosba. Tagosítás lesz mégis.

— Hát azt bizon szét hánta a szél istenesen.

— Most meg is lesz. Maj zúgnak megin a népek... Nyilván ekapjuk túlük, a cérnagóracoktú a Velker-tanyát. Nekik meg odannánk a moholi út balfelit. Hogy ne járjanak má át örökké a falunkon, nekik ez nagyon messze van, nekünk meg nagyon alkalmas az. Egy tagban van ott valami ötszáz hold.

— Szóval tönkretették azt a tanyát mosmá oszt hannák ott? — kérdezte enyhe mosolygással Pista bácsi, aki semmit se hagy szó nélkül. — Egye a fene, maj rendbehoznánk mi azt, gyüvőre megnézhetik, hogy néz ki — lelkesedett a brigadéros.

— Hát, van ott akkora gazdasági udvar, meg jó pár lakás, néhányan elis lakhatnának ott — toldta meg Péter szomszédja, s ő se tudta miért, de a druszára nézett, mintha tőle várt volna választ.

Azonban Péter nem szólt, csak tűnődött.

Kinn az eső amilyen hirtelen jött, olyan hirtelen csöndesedni is kezdett. Néhányan kiálltak a tanya végére, s látták, hogy nyugaton felhasadtak a felhők és kiragyog a csodálatos tisztaságú kék ég.

A tagosítással s a földcserével valóban nagy port vertek fel a parasztok között.

Az a láрма, az a vad gyűlölködés, az az isten átka! Pedig már kezdtek az emberek megnyugodni a faluban mióta eltörölték a beszolgáltatást, csak itt-ott esett súlyos panasz a nagy adó miatt.

Most újból nagy csapatokba verődtek össze s latolgatták az eseményeket, majd heves vitává, sőt szitkozódássá mérgesedett egy-egy ilyen tanácskozás. Még nyílt verekedésekre is sor került.

A szövetkezetiek szidták a magánparasztokat, hogy mért állnak ők is közéjük, ennek a nagy gyűlölködésnek csak ők az okai. Az apa a fia ellen fordul, a testvérek nem beszélnek egymással, a szomszédok, azok a jó szomszédok, akik eddig úgy tartották, hogy a jó szomszédságnak párja nincs, most azok is majd megölik egymást egy kanál vízben. A valamikori nagyparasztok és az örökké spekulációkban szenvedő egykori kövér kereskedők teli tüdővel fújják a fűzet. Azok a parasztok pedig, akiknek a birtokuk beleesett a földcserébe, átkozták a szövetkezetet, meg még azt is, aki behozta az országba. Mert most már egész nyugodtan lehetne élni, ha nem volna a szövetkezet, de ez kihozza az embert úgy a sodrából, hogy legjobb lenne má, ha megindulnának azok az atomok, oszt vége vóna ennek a cudar világnak, mer annak a legjobb aki régen begebédt má.

A szövetkezeti földeken is nagy vita kerekedett, különösen abban a csapatban, ahol a kövér sutabajszú Pista bácsi is dolgozott. Ő ritkán járt ki, ilyenkor ott kellett lennie s inkább a nyelvével, mint kezével dolgozott.

— Majd a Zejzenhóver mindent elintéz — vágta ki most is nagy bölcsen.

— Majd el.

— Megereszti a zatomokat, oszt végelesz a tagosításnak is, szövetkezeteknek is, meg ezeknek a nekemistáknak is e.

— Akkó lesz csak kennek keserű Pista bácsi — vetette oda a brigadéros, miközben megnyálazta a cigarettapapírt.

— Szóval ke asz' lesi? — kérdezte Péter szomszédja.

— Lesi a fene, de mosmá más nem lehet hátra. Ha aszt megválasztják, megis csinálja. Az katona. Tábornok.

— Szegényember fűzetne arra is rá — mondta Péter, elcsavarva a fejét valahova a falu felé.

— A szegényember így is ráfűzetett. Mer mire való kitúrni most azt a kis parasztot a föggyirű, oszt odavetni neki egy tarackosat; kinek ártott az a szegény?

A brigadéros egyszerre földühösödött.

— Ke örökké mássa van ekeveredve. Ménem segítette ke őket abba a régi jó világba? Akkó pedig tehette vóna ke. Mos van el annyira velük?

— Nézd, Sándor az akkó vót, most egísz máskébb csinánám.

Ezen keserűen nevettek.

— Tuggyuk, Pista bácsi.

Egy kék egyberuhás, szokésapsás, nagybajszú ember, aki Amerikából kapta ezeket a cifra holmikat, jól elnyújtva, gúnyosan odamondta:

— Tuggyuk bizony, István gazda.

— No neked is, András, biztos jobban állt a szénád nálam, mind most.

— Há, mer most hajnába két órakkó nem jelenik meg senki az ablakom alatt gatyába oszt bekaját, hogy virrad má az istenedet.

Erre merev csönd lett. A sutabajszú arcába szaladt a vér.

— Mondhattok amit akartok, de ez a tagosítás is csak azé van, hogy feljavítsák a szövetkezet föggyit. Mer má mindent a tarack nyöt be.

Erre a brigadéros szinte megveszedett.

— Az istent kebe, hát mé hatta ke, hogy mindent benyőjjön az a tarack? Mé nem tolja ke ki a pofájját, oszt dógozik mind a többi ember?! Minek gyűtt akkó ke be a szövetkezetbe? Csak ríl itt ke, meg lázit?

— Elég, elég, te akarsz itt engem tanítani a dologra? Maj meg tanítanálak én benneteket, a kapálásra, csak várjatok!

— No az a világ is emút.

— De el ám — nevettek jóízút az emberek.

Pista bácsi fogta a kislajbiját és se istenálgya, se semmi csak elment.

De a brigadéros nem tudott lecsillapodni, fújta tovább.

— Hadd rá, nem érdemes az ember lelkit veszteni érte — próbálták megnyugtatni többen is.

— De csak énrajtam ána, maj repúne innen, mind a huszonegy... Még ő akar jót...? tunná hogy mint kék... Neki az vóna jó, ha az ispán ott ána az ember háta mögött egy ustorra. Nyilván neki az vóna szép... A zsákokat ne dobájjátok, lénijára kúpozzatok, még a göröngyöt se üssétek szét, mer fáj neki, de a béresse fiát azé véresre verte...

— A fiamat — tette hozzá a szokásapkás.

Idegés csend támadt. Az a pár ember, akik a sutabajszú pártján szoktak lenni, egész nap hallgattak.

A faluban is ehhez hasonló veszekedések voltak s általános vélemény volt a magánparasztok között, hogy a tagosítás és a földcsere csak azért történik meg, hogy a szövetkezet följavítsa földjét. De pár hét mulva elült a zaj, és beletörődtek ebbe is az emberek, hiszen úgy megszokták már a zaklatásokat. A földcsere aránylag békében és megértésben folyt le.

Egy emberrel azonban majdnem nagy baj történt.

Szóltan kis ember volt örök életében, nem állt az össze soha senkivel vitázni, őtöle akár fejetetejére állhatott volna a világ azt se bánta volna, csak őt ne bolygassa senki.

Talán most is élhetett volna csöndes, nyugodt kis világában, ha az a nadrágszijnyi földcsekéje nem éppen a szövetkezeti birtok közé ékelődött volna be. Eddig is kellemetlenség volt kerülgetnie a dohogó Hoffernek, de azért mindig tiszteességgel kikerülte, mégcsak véletlenül se gázolt rá tuskés talpaival. Most azonban Hajdú Janit is beriferálták a szövetkezeti irodába a földcsere ügyben.

Be is ment ő szépen és megmondta, hogy ő bizony nem cserél még az isten fiával se. Mikor magyarázni kezdték neki, hogy ott nem maradhat, meg se hallgatta őket, hanem hátat fordított és hazament.

Valami rosszat sejtethett azért s egy reggel kiballagott egy ásóval a vállán. Ott volt a földje, még meg volt. Akkor elkezdett ásni. Olyan mély gödröt ásott, hogy alig látszott ki belőle. Még be se fejezte az ásást s már jött is a traktor. Jól sejtette ő azt. Ezért nem tudott az éjjel aludni. No de eltalálta mikor kell kijönni! A traktor egyenesen erre tart, maga elé vette az egészet, körösztebe szánt.

Kiállt a földje sarkára, maga előtt földbe szúrta az ásót és nyugodtan, mozdulatlanul állt. Mikor odaért a traktor, fölemelte az ásóját és elkiáltotta magát:

— Hó, megáni!

A Hoffer meg is állt.

A kormány mellett egy szökehajú, kékszemű, olajos lány ült. Csodálkozva nézett a kis emberre.

— Mit akar?

Hajdú Jani kilendítette a karját.

— Vagy kikerülni, vagy visszafordúni; itt nem szántunk!

— Má mé ne?

— Ez az enyim! — És maga előtt újból földbe vágat az ásót s olyan fenyegetően és szíriárdan állt ott, mintha maga az isten teremtetten volna oda.

— Maga kapott máshun, nem?

— Hallottad, én innen egy tapottat se!

— Ne komédiázzon ke, bácsi — s azzal megindította a traktort, de ijedten s hirtelen meg is állította, mert látta, hogy az az ember el nem megy előle. Akkor leugrott s bekocogott a gazdasági udvarra. Véletlenül éppen ott találta az elnököt.

— Gyűjön má, Jóska bácsi, nem tom mi lel itt egy embert — hadarta fuldokolva a lány.

A tehenész is kíváncsian hozzájuk csatlakozott s futva siettek a traktorhoz.

— Mia szentet csinál ke?

— Én? Tik micsinátok?

— Mennyik má ke. Mit akadéloskodik itten? Ott kapott ke a kaszálóba szebb darabot mind ez.

— Az nem az enyim. Ez az enyim. Ez vót az apámé is meg az öreg-apámé is. Ide rá nem teszitek a lábatokat — s olyan elszántság égett a szemében, hogy meghökkenettette az embereket.

A lány fölült és elindította a traktort.

— Ide csak a testemen körösztil — ordította a kis ember s a bűgő traktor elé vetette magát.

Varnyú Jóska a lábánál fogva az utolsó pillanatban rántotta el a kerekek elől.

— Meg bolondult ke — cibálta föl a földről az elnök és jól meg-
rázta az elszánt kis embert, akinek a homlokát ellepte a verejtek. Az minden erejét összeszedve, eltaszította magától Varnyú Jóskát, úgy hogy fölbukott a tarlón.

De ez idő alatt a traktor tovább gurult, átgázolt a keskeny földön maga után hagyva egy széles fekete sávot: a frissen felszántott első ekenyomokat.

— Túrjátok, legyetek vele gazdagabbak, de az isten ne adjon rá áldást! — Leborult az illatos barázdára és némán zokogott.

Megilletődve nézték a kis fekete öreget.

— Látod, milyenek az emberek!

A traktorista lány hátravetette szép szőke fejét és a győztes diadalával kacagott; az ő fiatal szívének már komikusan hatott az egész.

De nem csak a helyi szövetkezet és magánparasztok között éleződött ki a viszálykodás, hanem maguk a szövetkezetek egymás között is eleget civakodtak, míg zöldágra tudtak vergődni.

A Velker-tanya német birtok volt s így, mint az egész szomszéd német község, a telepések tulajdonába ment át. Szép gazdaság volt itt valamikor, egy tagban ötszáz hold, de az új testvéreknek nemigen tetstett, mivel távol esett a falujuktól s az oda-vissza való kocsikázással sok időt vesztek.

A földcsere révén javaslatot tettek a helybeli magyar szövetkezetnek, hogy elcserélnék azt a birtokot az ő falujukhoz közelebb eső földekért. Kaptak ezen a kőkecskei parasztok, hisz az nekik nagyon alkalmas volna, itt van a szájukban, nem is annyira a földért rajongtak, mert azt egy kicsit elhanyagolták ezek a testvérek, hanem az az őriási tanya, az a roppant nagy gazdasági udvar igen kedvükre való volt.

Meg is alkudtak s a hurcolkodás elkezdődött.

A baj is ott kezdődött, hogy a telepések igen nagy buzgalommal hurcolkodtak s minden elmozdíthatót takarítani kezdtek a gazdasági udvarról. Mikor a kőkecskei szövetkezet elnöke pár taggal kiment a tanyaára, nagy elámulásukra csak a puszta falak meredtek rájuk. Ajtók, ablakok kimozzgatva, vagy elhurcolva, az épületek roskadozó félben, kegyetlenül elhanyagolva, de mindez nem is bántotta annyira őket, hanem a magas drótkerítés a tanya körül, ami legalább egy milliót megér: felgöngyölítve és hült helye sincs. Az egykori kastély is elég árván ásítozik, környéke benőve fűvel és mindenféle dudvával, a gyümölcsös elhanyagolva.

Varnyú Jóska bajszos ábrázata igen elfanyarodott, ahogy vizsgálgatta ezeket a szomorú épületeket.

— Nem baj no, maj rendet teremtünk itt, gyűvő ilyenkorra megnézhetik. Mégse gyün annyiba, mintha újat építenénk.

— Annyiba nem, de lesz itt munka elég — tette hozzá Sándor, a sutabajsú Pista bácsi brigadérosa. Mert Sándor is kijött körülnézni, mivel az ő brigádja kapja el ezt a tanyát.

Ahogy vizsgálódnak az épület között, egyszer csak előttük terem egy nyurga, keskenyvállú, feketekalapos ember.

— No tán meg vót az üzlet, Jóska bátyám?

— Meg, de ládd hogy helbehatták.

— Há, sejtették ők má, hogy elmennek...

— Oszt abbú lesz valami, amit említettem má?

— Mit? — szolt közbe értetlenül Sándor.

— Tuggyák itt dógoztam én, még abba az időbe maguk közé csak földde lehetett belépni, ide meg annékü is, oszt ide gyüttem. De tudom is én, jó emberek, nem mondhatok rájuk semmit, de én bizon nem igen értem a nyelvüket, ha gyűlés is van, csak hallgatok oszt vetik ide, vetik oda az embert. Taval is megbüntettek ötezer dinárral, mer még vásárnap is dógoztam oszt nagyon sokalták a munkanapjaimat. Nem tud velük úgy kidüllözni az ember. Hát ha ketek fővénének a magukéba, elköszönnék tőlük.

— Méne lehetne fővenni — lelkesedett hirtelen a brigadéros. — Inkább kivágni az olyat, mind az a sutabajsú István gazda, aki csak hátalendíti a szövetkezetet.

— Hogyne, Gyura, meglehet — hagyta helybe az elnök.

— Mer én dógozni szeretek, dógoztam is örök életembe, de azok közt olyan süket az ember, mer ha még érteném a nyelvüket...

— Jó, gyere föl egy nap oszt elintézzük.

Még aznap beküldték a panaszt a járásba, hogy legalább a drótkerítést adják vissza. De erre fölháborodtak a telepések is, hogy amit cserébe kaptak azokon a földeken egyetlen tanya sincs, meg otthagytak a birtokon több mint ezer kocsi trágyát, ami tiszta haszon a kőkecskeieknek. De a kőkecskeiek olyan lármás makacssággal ragaszkodtak a drótkerítéshez, hogy jónak látta a két szövetkezet elnöke megtárgyalni és elsímítani az ügyet.

Varnyú Jóska bácsi át is karikázott egy nap a szomszéd faluba.

— Te, Bózsó, jó lesz elintézni azt a drótkerítést, mer még eccé hajba kapnak az emberek.

— Bogami, jeszte, én is ippen érzem aztat. Vigyázni kő arra. Te, Jóska bácsi, priznájes, hogy káptátok jó szálás. Én lent vótam Beograd. A tágok huzgáták el minden. Hágyuk. Jó lesz? — s megszorította a vénülő Jóska bácsi vállát ez a hatalmas, szép szál crnagórác.

Nevettek.

— Hogy mén a tiétek, Jóska bácsi?

— Hát, Bózsó, elég nehezn, de azé meneget. Hát tik?

— Jó. Nem legjobb, de jó.

Nevettek megint. A derék crnagórac hangosan és felszabadultan, Jóska bácsi csak a nagy bajúszát húzta szét és a szemével kacagott.

— A mágyár szeret maga — most kapálási mozdulatokat tett a kezével — kápáni,

— Lassan azé belássák, hogy lejárt arrú.

Most Bózsó arca elkomolyodott:

— Meglátod, Jóska bácsi, jó lesz a zadruga. Eztán könnyebb lesz mindig.

— Úgyis köllene, hogy megszeresse a nép.

— Mondom, jó lesz.

Most megint elmosolyodott:

— Tietek jó tunnak, káko sze kázsé?... megművelni, de olyan nagyon nem szeretik; az enyim szereti, az meg még dógozni nem tuggyá úgy.

— Megy ott má nálatok is, meg nálunk is van aki szereti a szövetkezetet. No menek — s nyújtotta erős, nagy tenyerét.

Bózsó megfogta s kézsorítás közben mondta:

— Ne haragudni, Jóska bácsi, a bratsztvó többet ér mind a drót. Vigyázni kell. No, nektek még ott marad még a szalma is. Akkó má semmi szó sem lehet magiknak... Az ádomás mikó fizetik?

Hangosan felkacagtak mind a ketten.

— De minden hájja megkent vagy te, Bózsó!

— Há, megtanulja az ember minden.

Még egyszer keményen kezét fogtak s vidáman búcsúztak.

Varnyú Jóska beleizzadt, mire le tudta csillapítani az elégedetlen kökecskeieket. De mégis megnyugtatta őket és az a fő...

Vasárnap délután. A szomszéd körtefáin már pirosodnak a levelek. Újból ideért az ősz, ez a szomorú tekintetű, de kedélyes, borotvált arcú, bölcs öregember. Mozdulatlanság, nyugalom és csönd mindenütt. Az ég felöltötte a legcsodálatosabb kékből varrt palástját. Az emberek pedig a ragyogóra mosott fekete bőrükre felöltötték a szikrázó fehérségű ünneplő ingüket. A sarkon bandába verődnek, előveszik a kártyát és filkóznak. Az asszonyok külön csoportba gyülekeznek. Megtárgyalják, hogy ki született ki halt meg és kinek a lakodalmát tartják máma. Ezek mind olyan fontos dolgok, mint az embereknek a politika; enélkül az asszonyok süketek és nagyon tájékozatlanok lennének. A fiatalság gondosan és lassan felöltözik ünneplőbe s a napos oldalon mennek lefelé a faluba. Van legény, aki elmegy a lányért s ha már megtörtént az eljegyzés, akkor karanfogva sétálnak lefelé. De anélkül karöltve, világos nappal, az emberek előtt nem lehet menni. A kisebb, bimbózó csirilányok kegyetlenül kicsípve, összefogózkodva, viháncolva, gyors léptekkel sietnek végig az utcán. Örülnek és csodálkoznak azon, hogy estére már ők is, szüleik kíséretében persze, ott lehetnek a bálon. Csiklandós, édes szép érzések ezek. Aztán vannak az öreglegények, kik még mindig nem adták a fejüket a nősülésre, kusza kis kabátban, keskeny szélű perge kalapban, nyugodt léptekkel ballagnak lefelé.

Ünnep van tehát, nyugodt, méltóságos szép vasárnapdélután, ami csodálatos színbe, fénybe és hangulatba vonja az egész falut. Bakos Péter is kint ül a háza előtt egy kisszéken. Fején az ünneplő fekete kalap, aztán

az egyetlen valamirevaló ing rajta és az ideodás cejg nadrág, azért ideodás, mert se nem ünneplő, se pedig nem dolgozik benne. hanem olyan alkalmakkor húzza fel, amikor lemegy a piacra vagy a faluba. Mezitlábás lábán papucs. Frissen borotvált álla sima és ragyog. Legkisebb fia a térdén ül s játszogat vele, gügyög halk kedélyességgel. Megfogja fia csöpp tenyerét és pindurka ujjait olvasva mondja:

— Ez kiment vadászni, ez mellőtte, ez hazavitte, ez megfőzte, ez a kishuncutka mindmegette. Kusz-kusz-kusz...

Az eleven csöppség összehúzza a nyakát, hónalját összeszorítja s csak úgy ficáncol az apja térdén, mert hát fura. Úgy megkuszkurazza az apja. — Méd. Apa, no méd — biztatja apját a gyöngyszem emberke, akinek nagyon tetszik a játék s bele nem unna soha.

Akkor hát újra kezdik.

A szomszéd kiskapuban megjelenik Péter druszája, kezében kisszékkal. Körülnéz, majd egész lassan lépkedve elindul Péter felé. Péterrel szemben egy akácfa mellé teszi a kisszéket, rátelepszik és csak azután szóval meg:

— No ki van a banda?

— Hát a nagyszerű banda — mondja mosolyogva Péter. Kisfiát leemeli térdéről, talpra állítja: — No, gyerek, ereggy mosmá anyádhó.

— Oszt nem mész kártyázni? — intett a fejével Péter a sarok felé.

— Akórság. Tán azok közé a hürkülék közé?

— Olyan jános beszédjük van azoknak mind a...

— Én se szeretek köztük: piszkálódásra vannak meg csak.

— Hagy reszeje őket a maguk fenéje, előbb-utóbb ott lesznek ahun mink, akkó majd leáll a szarvuk.

— Nono... Hun jártá délelőtt, — kérdezte hirtelen Péter, megváltozott hangon.

— Kint az Etelné. Mé?

— Mer... nyilván, druszám, mégse hagyom még ott azt a rossz zadrugát!

— No meggondótad?

— Há... lemenek délelőtt oszt mondom ott a Jóska bácsinak, hogy így és így álok, kintelen vagyok kitürülközni. Néz rám az öreg, csudálkozik, hisz aszongya te örökké jó tag vótá. Rágja a bajszát, csóválja a fejét, mégis mé, aszongya. Előadom osztán neki bőveben, hogy itt az a házbér, három gyerek, az a zasszony se bír semmit lendíteni. Nézd, aszongya: vón kedved kimenni a Velker tanyára, ott van lakás, ott ellakhacc. Méne vóna, mondom. Nohát akkó aszongya, kimész oszt má házad is van. Igaz egy kicsit rendbe kő hozni, aszongya, dehát az nem nagybú áll. Fütő meg ott van. Meg aztán, aszongya, majd úgy nézzük, hogy — itt széttárta Péter kezét s látszott az arcán, hogy kellemetlen kimondani, halkabbra is fogta hangját — hogy valami kis segécsíget is nyujtsunk.

Összeráncolta homlokát és papucsá orrát nézegetve folytatta:

— Ha most egy kicsit elgondókozik az ember, tényleg azé... nem éppen úgy van az mind ahogy sokan mongyák. Ha nem lennék ott és ilyen helyzetbe kerülnék ki a isten törönne velem? Mehetnék fűhő-fáhó, a poncius pilátusig akkó se nézne az emberre a kutya se... Gondótam akármi-lyen nehéz is, majcsak kivergődik eccé, csak ne vóna köztünk az a rissz-rossz ember, akik örökké csak hátramoszítanak bennünket. Mer nem lehet az államnak se érdeke az, hogy lerongyológyunk. Mára még, igaz, méregdrága az a gúnya is. Nem veheti meg az ember. De maj forditanak

azon is. Mer nem vóna az baj, hogy nekünk egy napé száz dinárt írnak be, csak azé a száz dinaré kapna az ember valamit. Emmég nincs jó. De ez se lesz tá örökké, vagy mi a fene.

Péter elhallgatott és sokáig így ültek, csendben.

A kártyások bandájában egyszerre nagy lárma robbant ki és olyan harsogó kacagás, hogy arra fordították tekintetüket és nézték őket. Volt aki lefordult a kisszékről, annyira kacagott. De gyorsan elhallgattak a csöndben guszálták tovább lapjaikat.

Most a szomszéd szólalt meg:

— A mútkoriába kint jártam az új istállóknál. Mondom, megnézem má, hátha a mienk, hogy nézem no. Hogy micsoda gazdaság! Hát láttad te is. Azok a lovak, tehének, disznók. Hogy be van ott rendezve nekik minden. Én is akkó egondókoztam: nem éppen mindegy vóna mosmá itthanni a szövetkezetet. Emlíkszesz te is, hogy mikó megalakút, mink vót. Még egy gebe lovunk se, összeadtuk páran azt a maroknyi földet, oszt az vót. Mikó még az első tehénekre alkudtunk, én is ott vótam. Mos meg má van több mint kétszáz. Ló is olyan száz furma. Traktor kilenc. Azok a gyönyörű istállók is. Mennyit köllött azé dolgozni?! Csak gondolja meg az ember. Oszt mostmá otthanni? Áá! Mer nem mondom, nehéznek nehéz még mindig. De milyen nehéz vót eddig, mikó minden vasunkat ezé meg azé köllött odaadnunk, mer semmink se vót. Most meg má mikó valahogy lett vóna, beütött ez a szárazság. . . Én is amondó vagyok, druzsám, hogy jobb lesz ha nem mész sehova, hanem itt maracc a fenekeden, oszt dógozol, valahogy majcsak kivárjuk, mi lesz a túsó vége — fejezte be mosolyogva és elővette és kikattintotta a tózni tetejét, hogy sodorjon már egy cigarettát.

— Dehát nem tudod, druzsám, hogy aki dógozik az nem ér rá píz keresni — kacagott Péter jókedvűen. — Add erréb má, majd én is tekerrek egyet.

Csöndesen füstöltek.

Már a kis fekete cigaretta csutka a szájukat sütte, mikor a szomszéd megszólalt:

— Nemtom maj lesz-e belőlünk énekes halott, lesz-e majd abbú a parasztkirályságbú valami, amit Varnyú Jóska bácsi feszt emleget?

— Parasztkirályság? — nevetett Péter — hátha minden ember úgy istenigazabú megfogná a kapanyelit, nem olyan nyím-nyámok vónának, mind az a sutabajszú Pista bácsi is meg a hozzá hasonlók, lehetne is itt valamit csináni. Lehetne. . .

S ha már Varnyú Jóska bácsi mondja, akkor nyilván lehet is, mert ma már nem vesz kárba az a tengernyi sok drága parasztverejték.